

ዳኞች፡- ብርሀኑ አመነው

ተሾመ ሸፈራው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሀኑ መንግስቱ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡- ወ/ሮ አሚና አደን ኡመር

ተጠሪ፡- አቶ አብዱ ሙሀመድ ኡመር

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የገጠር መሬትን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በሱማሌ ክልል አውብሬ ወረዳ ፍርድ ቤት ሲሆን ተጠሪ በአመልካች ላይ ባቀረበው ክስ አደን ኡመር ከተባሉ ግለሰብ ላይ ገዝቼው ይዞታነቱ የእኔ የሆነውና በቦድላይ ቀበሌ የሚገኘው ስፋቱ 192 ሜትር፣ ርዝመቱ ደግሞ 226 ሜትር የሆነውና ለ24 ዓመታት ያክል ያለማንም ተቃውሞ ስጠቀምበት የቆየሁበት የእርሻ መሬት ላይ አመልካች ሁከት የፈጠረች በመሆኑ ሁከት እንዲወገድ ይወሰንልኝ በማለት የጠየቀውን ዳኝነት መነሻ ያደረገ ነው።

አመልካች በበኩሏ በሰጠችው መልስ አከራካሪውን መሬት ከአባቴ በውርስ ያገኘሁት ሲሆን ተጠሪ መሬቱን ከማንም ላይ የመግዛት መብት የለውም፤ ከተጠሪ ጋር የሚያገናኘን ምንም ነገር የሌለ ሲሆን አመልካች በአካባቢው መሬት የለውም፤ በዚህ መሬት ላይ በቀበሌው አስተዳደር እና በወረዳው ፍርድ ቤት ውሳኔ ተሰጥቶኛል በማለት የተጠሪ ክስ ውድቅ እንዲደረግላት ተከራክራለች።

የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃ የሰማው የወረዳው ፍርድ ቤት አከራካሪውን መሬት አመልካች በውርስ ከአባቷ ያገኘችው ነው በማለት የተጠሪን ክስ ውድቅ አድርጎታል። ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከቱት የፋፈን ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትም የወረዳው ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ አጽንቶታል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በበኩሉ የግራ ቀኙ ክርክር ጭብጥ የነበረው ሁከት ይወገድልኝ ሆኖ እያለ መሬቱ ለአመልካች ከውርስ ጋር የተያያዘ ጭብጥ ተይዞ ውሳኔ መሠጠቱ ስህተት

ነው፤ መሬቱንም ተጠሪ ለ24 ዓመታት ያህል በእጁ ይዞ የቆየና አመልካችም በሀገር ውስጥ እንዳልነበረች በመረጋገጡ መሬቱ የተጠሪ ነው በማለት የስር ሁለቱ ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ ሽሯል። ለዚህ ፍርድ መነሻ የሆነው የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

አመልካች በቀን 22/03/2012 ዓ.ም በተፃፈ ሶስት ገጽ የሰበር አቤቱታ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ተፈጽመዋል ያለቻቸውን ስህተቶች በመዘርዘር በዚህ ችሎት እንዲታረምላት ጠይቃለች። የአመልካች የሰበር አቤቱታ ይዘትም በአጭሩ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክሩ የሁከት ይወገድልኝ ሆኖ ሳለ ይዘታው የማነው የሚለው ጭብጥ ተይዞ ውሳኔ መሰጠቱ አግባብ አይደለም በማለት የስር ሁለቱ ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሲሸር ሁከት ተፈጥሯል ወይስ አልተፈጠረም የሚል ጭብጥ መስርቶ የስር ፍርድ ቤት የመሰለውን እንዲወስን ጉዳዩን መመለስ እየተገባው በህግ ከተሰጠው ስልጣን በመውጣት ማስረጃን መዘኖ መሬቱ የተጠሪ ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ሊታረም ይገባዋል የሚል ነው።

ጉዳዩም በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በስር ፍርድ ቤት የቀረበው ክስ ሁከት ይወገድልኝ ሆኖ እያለ ይዘታው የማነው የሚል ጭብጥ ተይዞ ውሳኔ መሰጠቱን ስህተት ነው በማለት የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ ሽሮ እራሱ መልሶ ይዘታው የአመልካች ነው ሲል የሰጠውን ውሳኔ አግባብነት ለመመርመር ሲባል ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቧል። ተጠሪም በጉዳዩ ላይ መልስ አንዲሰጥበት ተደርጎ በቀን 02/07/2012 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው መልስ አከራካሪውን መሬት ከአቶ አደን ኡመር ላይ ገዝቼ አጥር አጥሬበት፤ ቤት ሰርቼ እና እያረስኩት ለ25 ዓመታት ያህል የተጠቀምኩበት ሲሆን ለ15 ዓመታት ያህል ደግሞ በስሜ ግብር ስክፍልበት ቆይቻለሁ። አመልካች ይህንን ይዘታዬን ልቀቅ በማለት አጥር ማፍረስ ስትጀምር ሁከት እንዲወገድልኝ የከሰስኳት ሲሆን የወረዳ ፍርድ ቤቱ ካቀረብኩት ዳኝነት ውጪ ይዘታው የማነው የሚል ጭብጥ በመያዝ ይዘታውን አመልካች በውርስ ያገኘችው ነው በማለት የሰጠውን ውሳኔ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመሻር መሬቱ የተጠሪ ይዘታ ነው ሲል የሰጠው ውሳኔ ስህተት የሌለበት በመሆኑ ሊቀና ይገባዋል በማለት ተከራክሯል። አመልካችም የሰበር አቤቱታዋን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥታለች።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኝ ክርክር ይዘት አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለፀውን ሲመስል ይህ ችሎትም የአመልካችን የሠበር አቤቱታ በሰበር አጣሪ ችሎት ከተያዘው ጭብጥ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመረውም ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ባቀረበው ክስ ለጠየቀው ዳኝነት መሠረት ያደረገው ለ24 ዓመታት በእጁ በነበረው ይዘታ ላይ አመልካች ሁከት የፈጠረችበት መሆኑን ሲሆን የጠየቀው ዳኝነትም ሁከት ይወገድልኝ የሚል ነው። እንደሚታወቀው ማንኛውም ዜጋ በንብረት መብቱ ላይ ከሚፈጸም የመብት ጥሰት በህግ ጥበቃ ይደረግለታል። ለዚህም መሠረታዊ ምክንያት ማንኛውም ሰው ንብረቱን

በሠላም እንዲጠቀምበት ወይም እንዲገለገልበት ለማስቻል ነው። በዚህም መሠረት የንብረት ባለሙብት ወይም ባለይዘታ መሆን ከሚሰጣቸው መብቶች ውስጥ አንዱ የሁከት ይወገድልኝ ክስ አቅርቦ የባለይዘታነት መብትን ማስከበር ነው። በመሆኑም በህጋዊ ይዘታዉ ላይ ሁከት የተፈጠረበት ወይም ከህግ ውጪ ንብረቱ የተወሰደበት ሰው ለፍርድ ቤት ክስ በማቅረብ በይዘታዉ ላይ የተፈጠረው ሁከት እንዲወገድ ወይም የተነጠቀው ንብረቱ እንዲመለስ እንዲሁም እንደ ሁኔታዉ በሁከቱ ምክንያት የደረሰበት ጉዳት ካለ ካላ እንዲከፈለው ለፍርድ ቤት ክስ ማቅረብ ይችላል (የፍትሐ ብሔር ሕጉ አንቀጽ 1149/1/ ይመለከቷል)። የሁከት ይወገድልኝ ክስ የቀረበለት ፍርድ ቤት ሁከት የተፈጠረ መሆን ያለመሆኑን አጣርቶ በመወሰን ረገድ ግምት ውስጥ እንዲያስገባ የሚጠበቅበት ሁከት ተፈጠረ በተባለበት ወቅት ንብረቱ በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ መንገድ በከላሽ ይዘታ ስር የነበረ መሆን አለመሆኑን እና ድርጊቱን የፈጸመው ሰው ወይም ተከላሽ በክሱ የተጠቀሰውን ተግባር ለመፈጸም የሚያስችል መብት ያለው መሆን ያለመሆኑን ስለመሆኑ በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 1140፣ 1149(1) እና 1149(3) ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። ይህም የሚያሳየው ሁከት መኖር አለመኖሩን በመወሰን ረገድ ከግራ ቀኝ የንብረቱ ህጋዊ ባለቤት ማን ነው? የሚለውን ጭብጥ ይዞ መመርመር አግባብነት የሌለው መሆኑን ነው። የፍትሐብሔር ጉዳይ የቀረበለት ፍርድ ቤት የግራ ቀኝን ክርክር መሠረታዊ ባህርይ ከግምት ውስጥ ያስገባ ትክክለኛ የህግ እና የፍሬ ነገር ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን የመምራት ኃላፊነት ያለበት ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 246(1)፣ 247 እና 248 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። ይህን አለማድረግ ክርክሩ ከጊዜ እና ከወጪ አንጻር ውጤታማ እንዳይሆን የሚያደርግ ከመሆኑም በላይ በተሳሳተ ድምዳሜ ላይ ሊያደርስ የሚችል መሆኑንም ልብ ይሏል።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ይዘታ ለብዙ ዓመታት በተጠሪ እጅ የነበረ መሆኑ ተረጋግጧል። አመልካች ተጠሪ በክሱ ላይ ያመለከተውን ተግባር የፈጸመች ስለመሆኑ ክዳ አትከራከርም። የአመልካች ክርክር ይዘታዉ ከአባቱ በወርስ የሚተላለፍልኝ ነው፤ እንዲሁም ተጠሪ ይዘታዉን ከማንም ለመግዛት መብት የለውም፤ ሽያጩ ከመነሻውም ውጤት የሌለው ነው የሚል ነው። በአርግጥ የሽያጭ ውሉ ህገ-ወጥ ሊሆን ይችላል፤ ይዘታዉም እንዲሁ በወርስ የሚተላለፍላት ሊሆን ይችላል። ይሁንና አመልካች ይዘታዉ የሚች አውራሽ ነው የምትል ከሆነ ይህንኑ በማረጋገጥ እና የሽያጭ ውሉም በህግ አግባብ እንዲፈርስ በማድረግ ተጠሪ በህግ አግባብ ይዘታዉን ለቆ እንዲያስረክባት መጠየቅ ከምትችል በስተቀር በተጠሪ እጅ የሚገኘውን ይዘታ በኃይል ለመያዝ መብት የላትም። ስለሆነም አመልካች በተጠሪ ይዘታ ላይ የፈጸመችው ድርጊት የሁከት ተግባር ነው የማይባልበት ምክንያት የለም። ከዚህ አንጻር ሲታይ ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው የወረዳው ፍርድ ቤት እንዲሁም ይግባኙ የቀረበለት ከፍተኛ ፍርድ ቤት ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ጉዳይ መሠረታዊ ባህርይ ባላገናዘበ መልኩ ይዘታዉ ለአመልካች በወርስ የሚተላለፍላት ነው በማለት የተጠሪን ክስ ወድቅ

ማድረግ ስህተት በመሆኑ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሁለቱ ፍርድ ቤቶች በዚህ አግባብ የሰጡት ውሳኔ ከክርክሩ ጭብጥ ወጪ ነው በማለት መተቸቱ በአግባቡ ነው። ነገር ግን ተጠሪ በአመልካች እጅ ያለውን ይዘታ በኃይል መያዝን ብቻ መሰረት በማድረግ ሁከት እንዲወገድ መወሰን ሲገባው ከዚያ በላይ ሄዶ ይዘታው የተጠሪ ነው በማለት የሰጠው ውሳኔም ከክርክሩ ጭብጥ ወጪ በመሆኑ መታረግ የሚገባው ነው።

በአጠቃላይ ለክርክሩ መነሻ የሆነው መሬት ለረጅም ጊዜ በተጠሪ ይዘታ ስር የሚገኝ መሆኑ የተረጋገጠ በመሆኑ አመልካች ከይዘታው መብት አለኝ የምትል ከሆነ በህግ አግባብ መብቷን ማስከበር እየቻለች ይዘታውን በኃይል መያዝ በእርግጥም የሁከት ተግባር መፈጸሟን የሚያሳይ ሲሆን፣ በክልሉ በየደረጃው ያሉ ፍርድ ቤቶች የሁከት ተግባር ተፈጽሟል ለማለት የሚቻልበትን ሁኔታ አስመልክቶ ከላይ የተመለከቱትን የፍትሐብሔር ህግ ድንጋጌዎች መሰረት አጣርቶ የተፈጸመ የሁከት ድርጊት መኖር አለመኖሩን መወሰን ሲገባቸው ከዚህ በላይ በመሄድ በወርስ እና በይዘታ ባለቤትነት ላይ የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል። ስለሆነም ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የአወበረ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 106/09 በቀን 08/10/2010 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ፣ የፋፈን ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 08/10/2011 በቀን 09/05/2011 ዓ.ም እንዲሁም የሶማሌ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 05-01-90/011 በቀን 26/02/2012 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጡት ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 348(1) መሠረት ተሽረዋል።
2. ለክርክሩ መነሻ የሆነው ይዘታ የተጠሪ ነው በሚል በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ውሳኔ ተሽሮ በአንፃሩ ይዘታውን አስመልክቶ የፈጸመችውን ሁከት እንድታቆም ተወስኗል።
3. አመልካች በይዘታው ላይ መብት አለኝ የምትል ከሆነ መብቷን ለማስከበር ልታቀርብ የምትችለውን ክስ ይህ ውሳኔ አይከለክልም።
4. በዚህ ችሎት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሠ/ኃ